

Władysław Piwowarski, Ryszard Kamiński

Biuletyn socjologii religii

Collectanea Theologica 58/3, 125-145

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN SOCJOLOGII RELIGII

Zawartość: I. DZIAŁ OGÓLNY. Nowa religijność. II. BIBLIOGRAFIA. Bibliografia prac o parafii (1961—1986) *.

I. DZIAŁ OGÓLNY

Nowa religijność

Nie jest łatwo opisać i zanalizować „nową religijność”, jaka upowszechnia się w wysoko rozwiniętych krajach Zachodu. Pojęcie to obejmuje ruchy i wspólnoty zarówno religijne, jak i quasi-religijne, a nawet analogiczno-religijne, w których ludzie, zwłaszcza młodzi, poszukują sensu i tożsamości. „Człowiek — jak pisze W. Pannenberg — jest z natury religijny. Religia zawsze i w jakiegokolwiek formie jest konieczną dymensją życia, a gdzie zanika, tam trzeba się liczyć z pojawieniem się wielu różnych deformacji, w których człowiek poszukuje możliwości swego dalszego rozwoju”¹. Wyrazem tego typu nowej religijności są np. „religia ekologiczna”, „Nada Brahma” — „świat jest dźwiękiem”, „holograficzny obraz świata”, „religia psychologiczna”. Niektórzy badacze tych nowych zjawisk określają je jako ruch „nowej ery” (*New Age Movement*)².

Nowa religijność szerzy się na gruncie załamania się wiary w postęp naukowo-techniczny podniesiony do rangi substratu religii przez Oświecenie. Skoro zanika wiara w naukę, technikę i postęp, pojawiają się nowi prorocy, którzy próbują udzielić odpowiedzi na elementarne pytania egzystencjalne. Słuchają ich chętnie ludzie, którzy utracili poczucie pewności w świecie, nie mają poczucia bezpieczeństwa ani też wyrobionej orientacji światopoglądowej.

H. Mynarek³ twierdzi, że ludzie w dzisiejszym przetechniczowanym świecie poszukują tego, co religijne. Mają oni bowiem potrzebę znalezienia sensu, jednakże nie dostarcza go już im klasyczne chrześcijaństwo. Dawniej mówiono: „Jezus — tak, Kościół — nie”. Dzisiaj wielu ludzi sądzi inaczej. Jezus jest dla nich interesującą postacią historyczną, podobnie zresztą jak związana z nim wiara w osobowego Boga. Ani Jezus, ani Bóg osobowy nie są więcej „nośni” dla ludzi o nowej mentalności; są wyrazem wiary infantryjnej. Dlatego poszukują oni nowej religijności, którą można traktować jako

* Biuletyn socjologii religii przygotowuje Zakład Socjologii Religii KUL pod kierunkiem ks. Władysława Piwowarskiego. Redaktorem niniejszego biuletynu jest ks. Ryszard Kamiński, Lublin.

¹ W. Pannenberg, *Sind wir von Natur aus religiös?* Düsseldorf 1986, 13.

² Por. J. Sudbrack, *Neue Religiosität. Herausforderung für die Christen*, Mainz 1987, 9 i *passim*.

³ H. Mynarek, *Religiös ohne Gott? Neue Religiosität der Gegenwart in Selbstzeugnissen*, München 1983, 83—85; 239—241; tenże, *Ökologische Religion. Ein neues Verständnis der Natur*, München 1986, 246 nn.

trzecią drogę pomiędzy wiarą w Boga osobowego a niewiarą (ateizm). Znajduje ona wyraz w powiedzeniu: „to, co religijne — tak, ale bez Boga osobowego”.

Na czym to nowa religijność polega? Mimo różnorodności, można doszukać się pewnych cech wspólnych, a mianowicie:

1) Wiara w potęgę świadomości. „Wszystko, co jest, jest świadomością, nic innego nie istnieje”, powiada jeden z założycieli ruchu „EST-Trainings” (dziś „Forum”) ⁴. Tak więc możliwe jest zmienić otaczający nas świat przez rozszerzenie świadomości. Przy tym świadomość jest rozumiana nie jako indywidualna świadomość, lecz jako ogólna, kosmiczna świadomość. Tak np. fizyk M. Talbota pisze, że „*universum* jest wielką myślą, której substancję stanowi świadomość” ⁵. Boskość człowieka polega na tym, że jest on fragmentem tej kosmicznej świadomości i ta boskość jest mu wrodzona. Człowiek doświadcza jej podwyższonej medytacji.

2) Holistyczne ujmowanie świata. Ludzie są wtopieni w panteistycznym względnie monistycznym sensie jako części boskiego w jedność kosmiczną. Jest to możliwe przez przewyżczenia subiektywnego ja i przez duchowe techniki.

3) Wiara w ewolucję i transformację świadomości indywidualnej. Jeśli ludzie będą rozumieć się coraz głębiej jako części kosmicznej świadomości, to wówczas znajdują się w polu jej energii i będą doznawać jej skutków.

Nowa religijność zmierza do ukształtowania „nowego człowieka”, który będzie żył w harmonii z całą rzeczywistością zewnętrzną i z całym kosmosem. Tylko poprzez życie w „całości”, człowiek może stać się bogiem. Obecnie przeżywa on tragedię, bo nie jest już zwierzęciem, a jeszcze nie stał się bogiem. W dalszej ewolucji jednak będzie on przewyżczał własne ja, a tym samym będzie uczestniczył w kosmicznej świadomości. Śmierć nie będzie miała dla niego większego znaczenia.

Ten nowy człowiek traktuje wiarę w Boga osobowego jako absurd — odrzuca także Odkupienie przez Jezusa Chrystusa, ponieważ sam się może zbawić, gdy wzniesie się na wyższy stopień świadomości. Miejsce odkupienia zajmuje oświecenie. Wina i grzech występują na niższych stopniach świadomości, gdzie człowiek jest jeszcze sam na siebie skazany.

Nowa religijność pozbawiona jest judeo-chrześcijańskich korzeni. U jej podłoża znajdują się filozofie i religie Wschodu. Kościoły należą do starego świata, do eonu, który z nadejściem ery Wodnika musi zniknąć. W ludziach obudziła się już „tęsknota za całością” ⁶, a tymczasem Kościoły tkwią w podzielonym, pluralistycznym, a nawet zatomizowanym świecie. Nie są one w stanie bronić zagrożonego ludzkiego ja.

Zjawisko nowej religijności, która na Zachodzie objęła już znaczne kręgi ludzi, zostało tutaj zaledwie zasygnalizowane. W Kościołach lokalnych, gdzie się ono upowszechnia, traktowane jest jako wyzwanie i „znak czasu”. Nie dostrzega się jednak niepokoju. G. Küenzlen omawiając to zjawisko, pisze: „Jedno wydaje się pewne, że nie żyjemy w bezreligijnej epoce, nawet gdy Kościoły będą coraz bardziej pustoszały. Religia stanowi ważny problem, ale często poza Kościołami” ⁷.

ks. Władysław Piwowarski, Lublin

⁴ Cyt. za G. Küenzlen, *New Age — ein neues Paradigma? Anmerkungen zur Grundlagenkrise der Moderne*, w: *Materialdienst für Seelsorge und Laienapostolat*, Augsburg 3 (1987) 8.

⁵ Cyt. za H.-J. Ruppert, *New Age. Endzeit oder Wendezeit*, Wiesbaden 1985, 184.

⁶ Por. G. Küenzlen, *art. cyt.*, 11.

⁷ *Neue Propheten verwirren uns. „New Age” ist ein Ausdruck „vagabundierender Religiosität”*, Kirchen Zeitung für die Diözese Augsburg z dn. 15/16 VIII 1987.

II. BIBLIOGRAFIA

Bibliografia prac o parafii (1961—1986)

Ponad 200 tysięcy parafii terytorialnych rozsiane jest po wszystkich kontynentach i stanowi osnowę duszpasterską organizacji Kościoła. Na model parafii i jej funkcjonowanie wywierają wpływ uwarunkowania historyczne, społeczne, religijne, polityczne, a także geograficzne i duszpasterskie. Parafia europejska różni się od parafii w Ameryce Łacińskiej czy Afryce w wielu aspektach. Różnice te związane są z kulturą, w którą ona jest wcielona, rozległością terytorialną, proporcją między liczbą kleru i wiernych, postawą ludzi wobec religii itp. W samej Europie parafie w poszczególnych krajach różnią się tak w zakresie organizacji i funkcjonowania, jak też i struktury. Zdarza się, że co w jednym kraju poddawane jest krytyce, w drugim uznane bywa za element pozytywny. W tym samym kraju, a nawet w tej samej diecezji, w funkcjonowaniu parafii mogą występować pewne zróżnicowania, podyktowane odmiennymi uwarunkowaniami.

Od sześćdziesięciu lat zauważa się wzrost zainteresowań parafią teologów, socjologów, pastoralistów, a także historyków Kościoła i prawa kanonicznego. Owocem tego zainteresowania było powstanie wielu publikacji we wszystkich wspomnianych dziedzinach. Wydaje się, że wspomniany okres można podzielić na dwie części, a linię przedziału stanowi Sobór Watykański II.

Ponieważ dokonano już wcześniej i opublikowano zestawienie prac o parafii do roku 1960⁸, przeto zajmujemy się tutaj tylko pracami o parafii powstałymi po roku 1961.

Obecne zestawienie bibliografii jest kontynuacją bibliografii prac o parafii zamieszczonej w *Biuletynie socjologii religii* Collectanea Theologica 55 (1985) f. 1, s. 158—163. Obejmuje ono opracowania pastoralno-socjologiczne i pastoralne o parafii. Ponieważ w omawianym okresie pastoralnych opracowań o parafii jest znacznie więcej niż socjologicznych czy teologicznych, dlatego dla większej przejrzystości podzielimy je na pięć grup tematycznych.

1. Odnowa parafii dzisiejszej i poszukiwanie modelu parafii jutra

Angelucci M. R.: *L'inserimento del servizio sociale in parrocchia*. „Orientamenti pastorali” 18: 1970 nr 3 s. 231—235.

Arnaboldi P. M.: *A servizio della pastorale parrocchiale nella luce e nello spirito del Vaticano II*. Milano 1967.

Autore P.: *Crisi della parrocchia cittadina e pastorale scolastica*. „Orientamenti pastorali” 16: 1968 nr 1 s. 45—57.

Bakalarz J.: *Parafia personalna dla migrantów w prawodawstwie powszechnym Kościoła Zachodniego* Lublin 1977.

Batka H., Piesch G.: *Personalgemeinde und „Service-Station”*. „Diakonia” 5: 1974 nr 4 s. 265—267.

Bednorz H.: *Współczesna parafia miejska*, W: *Dei Virtus* Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974 r. 55—62.

Tenże: *Zadania parafii miejskiej na tle zagadnienia obecności Kościoła w świecie*. „Słaskie Studia Historyczno-Teologiczne” 8: 1975 s. 7—17.

Benz F.: *Ungenügen und Notwendig der Pfarrer in der modernen Grosstadt*. „Tübinger Theologische Quartalschrift” 143: 1969 s. 45—57.

⁸ J. Majka, *Bibliografia prac z zakresu socjologii parafii i pokrewnych zagadnień parafii (do 1960 r.)*, Ateneum Kapłańskie 53 (1961) nr 317, 260—268.

- Tenze: *Seelsorge in einer pluralistischen Gesellschaft*. Freiburg 1967.
- Biffi G.: *Idde di base e linee generali per un rinnovamento della parrocchia*. „*Rivista del clero italiano*” 53: 1972 nr 6 s. 345—348.
- Bo V.: *Parrocchia tra passato e futuro*. Assisi 1977.
- Broderick R. C.: *Your Parish comes alive*. Chicago 1970.
- Buckley J. C.: *The Parish and the Future*. „*Clergy Review*” 50: 1965 s. 931—940.
- Bühlmann W.: *Sorge für alle Welt. Pfarrei in neuer Verantwortung für Missionen der Kirche*. Freiburg im Br. 1967.
- Castellani I.: *Parrocchia: trasformazioni socio-culturali e nuova ecclesologia*. „*Orientamenti pastorali*” 23: 1975 nr 2—3 s. 27—39.
- Charytański J.: *Parafia wspólnotą przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*. W: *Ewangelizacja*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1980 s. 209—225.
- Clark S. B.: *Building Christian Communities — Strategy for Renewing the Church*. Notre-Dame, Indiana 1972.
- Claude R.: *En monde rural — vieilles paroisses et culture nouvelle*. „*Parole et Mission*” 1969 nr 44 s. 71—93.
- Colagiovanni E.: *Le strutture orizzontali della Chiesa locale dopo il Concilio Vaticano II*. Napoli 1968.
- Comunità cristiana, parrocchia e territorio*. Praca zbiorowa. Napoli 1978.
- Concetti G.: *I nuovi criteri di provizione parrocchiale*. „*Orientamenti pastorali*” 15: 1967 nr 1 s. 7—18.
- Connan P., Barreau J. C.: *Demain la paroisse*. Paris 1966.
- Crespin R.: *Demain quelle paroisse?* „*Lettres aux communautés de la mission de France*” 1967 s. 15—53.
- Tenze: *Le rôle de la paroisse*. „*La Revue Nouvelle*” 35: 1962 s. 568—578.
- Cywiński B.: *Myśli o polskim duszpasterstwie*. „*Znak*” 22: 1971 nr 204 s. 699—732.
- Daut W.: *Pastorale Ziele und Aufgaben in der Pfarrgemeinde*. W: *Erfolgreiche — nicht-erfolgreiche Gemeinde*. Paderborn-München 1981 s. 37—48.
- D’Izarny R.: *Trois conceptions de la paroisse urbaine*. „*Paroisse et mission*” 1962 nr 17 s. 30—44.
- De Patoul Y.: *Die Gemeinde in der Kirche von heute: ein Colloquium in Louvain-la-Neuve*. „*Communautés et Liturgie*” 1981 nr 5 s. 387—398.
- Decourtay A.: *Reflection sur la rénovation de la paroisse*. „*Évangélisation et Paroisse*” 1964 nr 1 s. 9—22.
- Deelen P.: *Pode a parroquia urbana sein una somunidade?* „*Revista Ecclesiastica Brasileira*” 25: 1965 s. 49—58.
- Delaporte S.: *Les Laïcs dans renouveau de la paroisse*. „*Paroisse et Liturgie*” 4: 1964 s. 429—455.
- Del Portillo A.: *Dinamismo e funzionalità delle strutture pastorali*. „*Studi cattolici*” 1970 s. 611—622.
- Deman Ch.: *Fonder une paroisse*. „*La foi et le temps*”. 6: 1976 nr 6 s. 568—576.
- Denis H.: *La paroisse: déclin ou promesse? Essai de théologie pastorale*. „*Lumière et vie*” 25: 1975 nr 123 s. 73—92.
- Dias P.: *Die Chance der brüderlichen Gemeinde*. Mainz 1970.
- Dingemans L., Houtart F.: *Pastorale d’une région industrielle*. Bruxelles-Paris 1964 s. 148—162.
- Dobrowolski R.: *Na oczach wiejskiej parafii*. „*Homo Dei*” 32: 1963 nr 4 s. 247—248.
- Dore N.: *La parrocchia nella realtà di oggi*. „*Orientamenti sociali*” 26: 1970 nr 7—8 s. 501—567.

- Dore N., Puccinelli M.: *C'è ancora un posto per la parrocchia oggi?* „Orientamenti sociali” 26:1970 nr 7—8 s. 483—501.
- Enkrich M., Exeler A. (wyd.): *Kirche, Kader, Konsumenten. Zur Neuorientierung der Gemeinde.* Mainz 1971.
- Ernteuerung der Seelsorgestrukturen. „Herderkorrespondenz” 7:1966 s. 300—301.
- Exeler A. (wyd.): *Die neue Gemeinde.* Mainz 1967.
- Experiment Isolato. Wyd. D. Bastsan. München-Mainz 1970.
- Fleckenstein H., Gruber G. (wyd.): *Ortskirche, Weltkirche. Festgabe Julius Kardinal Döpfner.* Würzburg 1973.
- Floristan C.: *Crisis de la parroquia y Comunidades de base.* „Phase” 1969 s. 333—349.
- Frankemölle H. (wyd.): *Kirche von unten. Alternative Gemeinden.* München-Mainz 1981.
- Friedberger W.: *Pastorale Planung. Nandreichung zur Planung der Seelsorge in der Pfarrei.* Würzburg 1976.
- Gabriel A. (inni): *Parafia w Kościele posoborowym w Polsce.* „W Drodze” 1978 nr 5 s. 14—32.
- Gemeinde von morgen. Wyd. O. Betz. München 1969.
- Gemeinwesenarbeiter in christlichen Gemeinden. *Berichte, Analysen. Folgerungen.* Wyd. H. Kramer. Berlin 1975.
- Golomb E.: *Hat die Territorialpfarrei noch eine Zukunft?* „Lebendige Seelsorge” 18:1967 s. 185—194.
- Górski T.: *Parafia dialogu.* „Życie i Myśl” 1976 nr 1 s. 1—12.
- Graf H.: *Priestermangel — Neue Aufgaben für die Gemeinde. Wie wir uns helfen können.* München-Luzern 1973.
- Greinacher N.: *Analyse der kirchlichen Gemeinde.* W: N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler. *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben.* München-Mainz 1979 s. 9—14.
- Tenze: *Auf dem Weg zur Gemeindekirche.* „Der Seelsorger” 36:1966 s. 75—77.
- Tenze: *Die brüderliche und kollegiale Gemeinde.* W: *Kirche in der Stadt.* T. 2. Wien 1968 s. 42—49.
- Tenze: *Der Vollzug der Kirche in der Pfarrgemeinde.* W: *Handbuch der Pastoraltheologie.* T. 1. Freiburg 1970 s. 111—152.
- Tenze: *Für eine neue Gemeindeordnung.* „Der Seelsorger” 38:1968 s. 291—295.
- Tenze: *Raumgerechte Seelsorge.* „Der Seelsorger” 35:1965 s. 191—199.
- Tenze: *Zilvorstellungen einer kirchlichen Gemeinde von morgen.* W: N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler. *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben.* München-Mainz 1979 s. 126—141.
- Hatt V.: *Turning the Parish into a Christian community.* „The Living Light” 10:1973 nr 4 s. 503—521.
- Heinz H.: *Gemeinde der Zukunft — nicht morden.* München-Zürich-Wien 1975.
- Hejmo K.: *Parafia w Kościele posoborowym w Polsce.* „W Drodze” 6:1978 z. 5 s. 5—13.
- Henin A.: *La paroisse.* „La foi et le temps” 7:1977 nr 3 s. 258—262.
- Hepp N.: *Gemeindemodelle.* Wien 1971.
- Hermann Th.: *Eine Gemeinde sucht ihren Weg.* „Lebendige Seelsorge” 22:1971 s. 275—277.
- Tenze: *Offene Gemeinde — geschlossene Gesellschaft.* Freiburg 1968.
- Hyta R. K.: *Pfarr im Kontakt. Praktische Möglichkeiten für eine wirksame Pfarrtätigkeit.* „Diakonia” 1:1970 s. 46—56.
- Jubany N.: *La parroquia y la obra de evangelización.* „Orbis catholicus” 1962 s. 97—122.

- K. T.: *Parafia i duszpasterstwo współczesne*. „Zeszyty Naukowe KUL” 1963 nr 9 s. 83—86.
- Kamiński R.: *Parafia przyszłości — przyszłość parafii*. „Collectanea Theologica” 53:1983 f. 3 s. 137—140.
- Kania K.: *Problemy współczesnej parafii*. „Kierunki” 1967 nr 37 s. 1—3.
- Tenże: *Z czego budować wspólnotę parafialną*. „Kierunki” 1972 nr 1 s. 4, 13.
- Karrer L.: *Folgen des Priestermangels für Gemeinden und Seelsorger*. „Orientierung” 43:1979 s. 173—177.
- Kempf W.: *Gemeinden von heute, Gemeinden von morgen*. „Herderkorrespondenz” 28:1974 s. 142—148.
- Klostermann F.: *Die pastoralen Dienste heute*. Linz-Wien-Passau 1980 s. 201—223.
- Tenże: *Priester und priesterliche Dienst in der Gemeinde von morgen*. W: *Der Priestermangel und seine Konsequenzen. Einheit und Vielfalt der kirchlichen Ämter und Dienste*. Wyd. F. Klostermann, Düsseldorf 1977 s. 129—172.
- Kłysz J.: *Parafia?* „Tygodnik Powszechny” 1962 nr 20 s. 1—2.
- Koberg J.: *Masse und Gemeinde. Die Pfarre als Basis der Seelsorge*. Köln 1961.
- Kominek B.: *Kościół po Soborze*. Paryż 1969.
- Kratz M., Schlösser F.: *Gemeinden ohne Priester. Analysen, Anregungen, Modelle*. Limburg 1973.
- Krucina J.: *Dialog w parafialnym urzeczywistnianiu Kościoła*. „Wrocławskie Studia Teologiczne. Colloquium Salutis” 6:1974 s. 201—222.
- Tenże: *W poszukiwaniu elementów duszpasterstwa integralnego*. „Wrocławskie Studia Teologiczne. Colloquium Salutis” 2:1970 s. 197—210.
- Kugler G.: *Zwischen Resignation und Utopie. Die Chancen der Ortsgemeinde*. Gütersloh 1971.
- La paroisse se cherche*. Bruges 1963.
- La parrocchia. Funzioni e strutture della Chiesa in un mondo secolarizzato*. V. *Colloquio Europeo della Parrocchie* 1969. Bologna 1969.
- Läpple A.: *Priesterlose Gemeinde. Model der Zukunft*. Trier 1980.
- Lederer J.: *Neue Synodalstrukture in Bistum und Pfarrei*. „Klerusblatt” 50:1970 s. 77—82.
- Leers B.: *Paróquia fechada paróquia aberta*. „Revista Ecclesiastica Brasileira” 26:1966 s. 921—926.
- Lercaro G.: *L'Eglise dans la cité de demain*. „La Maison-Dieu” 1969 nr 97 s. 7—18.
- Leuninger E.: *Die missionarische Pfarrei. Theologische Forderung und pastorale Notwendigkeit*. Limburg 1981.
- Tenże: *Die missionarische Pfarrei und ihre Leitung. Pastoralgeschichtliche und pastoraltheologische Reflexionen*. Limburg 1980 (Dissert.).
- Liégé A.: *La paroisse sera-t-elle missionnaire?* „Patrole et Mission” 20:1963 s. 39—54.
- Tenże: *Per un rinnovamento della pastorale*. Roma 1965.
- Lippert P.: *Auf dem Wege zu einer zukünftigen Seelsorgekonzeption*. „Theologie der Gegenwart” 10:1967 s. 223—225.
- Manfredini E.: *Per una pastorale rinnovata della parrocchia*. „Studi pastorali” 1969 nr 1 s. 43—67.
- Maliński M.: *Seelsorger und Gemeinde in Polen*. „Sein und Sendung” 5:1973 s. 22—28.
- Mazzolani P.: *Lettera sulla parrocchia*. Bologna 1979.
- Mazzoleni A.: *La parrocchia contestata: il principio parrocchiale ieri e oggi*. „Rivista del clero italiano” 53:1972 nr 11 s. 753—763.

- Tenže: *Verso un nuovo tipo di parrocchia*. „Presenza pastorale” 40: 1970 nr 4 s. 275—285.
- McCudden S.: *The Parish in crisis*. Ed. Techny. 1967.
- Michaux P.: *La prise en charge par les laïcs d'une paroisse „comme” les autres*. „Paroisse et Liturgie” 1971 nr 1 s. 3—30.
- Mischoenneau G.: *La parrocchia domani*. Torino 1966.
- Miziołek W.: *Parafia w Kościele posoborowym w Polsce*. „W Drozde” 1978 nr 5 s. 5—13.
- Müller J.: *Wandlung zu einer brüderlichen und kollegialen Gemeinde*. „Der Seelsorger” 39: 1969 s. 56—57.
- Murphy-O'Connor C.: *Community and the Parish*. „The Clergy Review” 49: 1964 s. 296—301.
- Ni chrétienne, ni déchristianisée, ma paroisse*. W: *La paroisse se cherche en collaboration*. Bruges 1963.
- Nordhues P.: *Die Gemeinde hier und jetzt*. „Theologie und Glaube” 63: 1973 s. 361—370.
- Tenže: *Lebendige Gemeinde — liebende Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 6 s. 374—381.
- Pannet R.: *L'avenir de la paroisse, la paroisse de l'avenir*. B. m. w. 1979.
- Tenže: *L'avenir de la paroisse. La paroisse de l'avenir*. „Communio. Revue catholique internationale” 2: 1977 nr 2 s. 41—53.
- Paroisse en question. Colloque europeen des paroisses*. Turin 1969.
- Paygert A.: *Parafia w poszukiwaniu swej istoty*. „Novum” 18: 1976 z. 11 s. 72—81.
- Peuchmaurd M.: *La paroisse dans l'Eglise*. „Parole et Mission” 7: 1964 nr 24 s. 300—310.
- Pinkers C. H.: *Proposition pour l'évolution de la paroisse*. „La foi et le temps” 1968 nr 1 s. 111—142.
- Piwoński W.: *Problemy duszpasterskie w strefie urbanizacji*. „Przegląd Powszechny” 1982 nr 3/732/ s. 22—36.
- Tenže: *Próby rekonstrukcji wspólnoty parafialnej*. „Znak” 21: 1969 z. 10 s. 1305—1320.
- Popot J., Aime-Azam D.: *La paroisse. Dieu e tissé la toile*. Paris 1965.
- Pourquoi la paroisse a-t-elle oublié la langage symbolique?* „Temps et Paroles” 1977 nr 13 s. 48—53.
- Praca duszpasterska w parafiach wiejskich*. „Życie i Myśl” 1977 nr 7—8 s. 233—240.
- Ramboux J.: *Ministère d'Eglise dans une structure paroissiale*. „La foi et le temps” 6: 1976 nr 6 s. 554—559.
- Reuss J. M. (Wyd.): *Seelsorge ohne Priester?* Düsseldorf 1976.
- Roessler R.: *Die Ortsgemeinde im Nachbarschaftsbezirk*. München 1971.
- Rogowski R.: *Mój Kościół lokalny. Sytuacja i perspektywy*. „Więź” 23: 1980 z. 11—12 s. 106—114.
- Sauer R.: *Die heutige Pfarrei*. „Christliches Sonntag” 16: 1964 s. 177—196.
- Schiralli M.: *Agonia della parrocchia?* Torino 1963.
- Schlette H. R.: *Thesen zum christlichen Gemeindeverständnis*. W: *Begegnung. Beiträge zu einer Hermeneutik des theologischen Gesprächs*. Festschrift H. Fries. Wyd. M. Seeler. Graz-Wien-Köln 1972 s. 361—368.
- Schultz H. M.: *Die Sorge der Gemeinde un die Kirchen-distanzierien*. „Lebendige Seelsorge” 29: 1978 s. 255—257.
- Schwermer J.: *Die Gruppenstruktur der Kirchengemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 23: 1972 s. 141—145.
- Schurr V.: *Konstruktive Seelsorge*. Freiburg 1962.

- Tenże: *Parrocchia e ambiente*. „Orientamenti pastorali” 13:1965 nr 1—2 s. 56—64.
- Sola G. B.: *Problemi e prospettive nuove di fronte al lavoro parrocchiale*. „Catechesi” 35:1966 nr 4 s. 306—311.
- Staniszewski P.: *Czym jest parafia*. „Życie i Myśl” 26:1976 z. 2 s. 3—12.
- Tenas R. J.: *Poura una renovation parroquial*. Madrid 1965.
- Tessarolo A.: *Verso comunità adulte e aperte al dialogo e alla fiducia*. „Settimana del clero” 1967 nr 50 s. 1—3.
- Tenże: *E compito dei pastori formare una autentica comunità cristiana*. „Settimana del clero” 1967 nr 49 s. 1—7.
- The postconciliar Parish*. Praca zbiorowa pod red. O’Gara. New York 1967.
- Tokarczuk I.: *Parafia wiejska i jej przemiany*. „Homo Dei” 35:1965 nr 1 s. 30—37.
- Tenże: *Parafia wobec przemian kulturowych na wsi*. W: *Dei Virtus*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974. s. 45—54.
- Transformazione delle Parrocchie*. Quaderno „Evangelizzare”. Brescia 1975.
- Turowicz J.: *Parafia wspólnotą miłości*. „Tygodnik Powszechny” 29:1979 nr 40 s. 1—2.
- Ursi C.: *Verso un nuovo volto della parrocchia*. „Note di pastorale giovanile” 11:1969 s. 48—55.
- Venditti D.: *Territori parrocchiali*. „Perfice Munus” 39:1964 s. 620—622.
- Voye L.: *L’Eglise et la paroisse à la rencontre des jeunes*. „La foi et le temps” 8:1978 s. 34—55.
- Weryński H.: *Parafia dziś i jutro*. „Życie i Myśl” 26:1976 z. 5 s. 63. 68.
- Williams C. W.: *Gemeinde für andere. Orientierungen zum kirchlichen Strukturwandel*. Stuttgart 1965.
- Winter R.: *Offene Gemeinde. Aufgabe und Funktion der Gemeinde on morgen und Wege zu ihrer Verwirklichung*. Hildesheim 1972.
- Wojtyła K.: *Udział świeckich w życiu parafii*. W: *Dei Virtus*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974 s. 81—88.
- Wollmann P.: *Wie könnte eine ländliche Regionalpfarrei aussehen?* „Klerusblatt” 49:1969 s. 294—296.
- Woronowski F.: *Formacja religijnego życia parafii*. Łomża 1980.
- Tenże: *Jak pojmować parafię?* „Homo Dei” 42:1973 nr 1 s. 16—19.
- Wosiek B.: *Parafia*. „Znak” 1964 nr 4 s. 390—404.
- Wójtowicz S.: *Metody poznania parafii*. „Homo Dei” 1964 nr 3 s. 143—153.
- Tenże: *Odnowa parafii w praktyce*. „Homo Dei” 43:1973 z. 1 s. 7—15.
- Zanonato C.: *La parrocchia territoriale: uno scoglio?* „Orientamenti pastorali” 1970 nr 5 s. 373—382.
- Zerfass R.: *Die „distanzierte Kirchlichkeit” als Herausforderung an die Seelsorge*. „Lebendige Seelsorge” 22:1971 s. 249—266.
- Zochowski H.: *Parafia wobec przemian współczesnych*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Poznań-Warszawa 1983 s. 367—385.

2. Budowanie wspólnoty parafialnej

- Adams U.: *Gemeinde für andere*. Frankfurt am M. 1971.
- Ancel A.: *Wege zum Bruder. Zeugnisse, Grundlage und Forderung der Seelsorge von morgen*. Limburg 1964.
- Ardusso F., Piana G., Colombo G.: *Comunione e comunità nella parrocchia, nella famiglia, nei gruppi*. Roma 1982.

- Artuanno G., Rogiardi P.: *Parrocchia nuove. Esperienze di vita comunitaria*. Roma 1973.
- Aufderbeck H.: *Gemeinde als Versammlung*. „Liturgisches Jahrbuch” 19: 1969 s. 65—78.
- Bacht H.: *Autorität und Partnerschaft in der Gemeinde*. „Orientierung” 34: 1970 s. 188—192.
- Balter L.: *Rola liturgii w życiu wspólnoty parafialnej*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. Poznań-Warszawa 1983 s. 386—398.
- Tenże: *Wspólnototwórcza rola liturgii*. W: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*. Praca zbiorowa pod red. L. Baltera. Warszawa 1979 s. 251—268.
- Baumgartner K.: *Das Seelsorgegespräch in der Gemeinde*. Würzburg 1982.
- Bäumler Ch.: *Gemeindeaufbau*. W: *Praktische Theologie heute*. Wyd. F. Klostermann, R. Zerfass. München-Mainz 1974 s. 417—429.
- Beaulieu Y. M.: *Le renouveau communautaire chrétien au Quebec. Experiences récentes*. Montreal 1974.
- Betz O.: *Pathologie der Gemeinde*. W: *Kirche, Kader, Konsumenten. Zur Neuorientierung der Gemeinde*. Mainz 1971 s. 9—20.
- Biemer G.: *Gemeinde als Lerngemeinschaft*. „Diakonia” 5: 1974 s. 230—236.
- Biemer G., Siller P.: *Grundfragen der praktischen Theologie*. Mainz 1971 s. 203—230.
- Biff I.: *La Chiesa locale comunità di culto*. „La rivista del clero italiano” 1970 nr 5 s. 261—269.
- Bommer J.: *Dynamische Gemeinde und Volksfrömmigkeit*. „Diakonia” 13: 1982 z. 2 s. 101—111.
- Tenże: *Lernort Gemeinde: Gemeinden lernen ihren Glauben*. „Katechetische Blätter” 108: 1983 z. 2 s. 114—121.
- Bonicelli G.: *Parafia a wspólnota*. „Comunio. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny” 2: 1982 nr 3 s. 92—104.
- Born G.: *Probleme praktisch lösen. Nachbarschaftshilfe in einer Gemeinde*. Wyd. 2. Frankfurt am M. 1978.
- Bravo F.: *San Miguelito in Panama. Parrocchie nei cortili*. Milano. 1968.
- Brien A.: *Les petites communautés maitresses de foi*. „Verité et vie” 1970 nr 86 s. 620—621.
- Charytański J.: *Parafia wspólnotą przekazu wiary i życia chrześcijańskiego*. W: *Ewangelizacja*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1980 s. 209—225.
- Clark B.: *Building Christian Communities — Strategy for Renewing the Church*. Notre Dame. Indiana 1972.
- Comunione di comunità. Progetto parrocchia 1990*. Praca zbiorowa. Assisi 1978.
- Cywiński B.: *Wspólnota parafialna — trudności i szanse*. „Tygodnik Powszechny” 1966 nr 27 s. 2—3.
- Delaney R.: *Die Pfarrgemeinde San Miguelito (Panama)*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp. Wien 1971 s. 123—142.
- Delespesse M.: *La communauté, lieu de la catéchèse*. „Catechistes” 1972 nr 92 s. 87—107.
- De Martini N.: *Parrocchia nuova: comunità di amici*. Torino 1981.
- Deussen G.: *Die neue liturgische Gemeinde*. Frankfurt am M. 1967.
- Tenże: *Gemeinde ohne Zukunft*. „Sein und Sandung” 35: 1970 s. 13—20.
- Dias P. V.: *Die Chance der brüderlichen Gemeinde*. Mainz 1970.
- Downs T. A.: *The Diocesan office and Educating communities*. „The Living Light” 9: 1972 nr 1 s. 57—69.

- Ducos M.: *Les relations humaines dans l'Eglise*. Paris 1965.
- Dumont F.: *La paroisse, une communauté*. „Communauté Chrétienne” 1962 nr 1 s. 21—30.
- Erfolgreiche-nicht-erfolgreiche Gemeinde*. Wyd. J. Horstmann. Paderborn-München 1981.
- Exeler A.: *Religionslehrer und Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27:1978 z. 3—4 s. 210—214.
- Feilzer H.: *Die Gemeinde und ihre Dienste an Ehe und Familie*. „Trierer Theologischen Zeitschrift” 83:1974 s. 98—109.
- Fischer H., Greinacher N., Klostermann F.: *Die Gemeinde*. Mainz 1970.
- Fischer-Wollpert Th.: *Gemeindebildung durch personale Beziehungen*. „Lebendige Seelsorge” 17:1966 s. 229—234.
- Frör K., Maurer W.: *Hirtenamt und mündige Gemeinde*. München 1966.
- Cantoy R.: *Celebrations des sacrements et communautés de foi*. „Communautés et liturgies” 1977 nr 6 s. 474—491.
- Tenze: *Pas de celebration possible sans communauté préalable*. „Paroisse et Liturgie” 56:1974 nr 5 s. 399—415.
- García L.: *La comunidad parroquial al día*. Samanica 1968.
- Gemeinde ohne Priester. Kirche ohne Zukunft?* Wyd. Solidaritätsgruppe katholischen Priester Diözese Speyer. Frankfurt am M. 1983.
- Gemeinde von morgen*. Wyd. O. Betz. München 1969.
- Goldbrunner J.: *Von der Gesellschaft zur Gemeinschaft*. Regensburg 1982.
- Görges P.: *Wer mitmacht, erlebt Gemeinde*. Limburg 1972.
- Grabka S.: *Wspólnota eucharystyczna — wspólnota ludzka*. W: *Materiały z kursów homiletyczno-katechetyczno-liturgicznych 1972—1974*. Red. W. Wojdecki. Warszawa 1979 s. 375—383.
- Grasso D.: *Omelia e comunità*. „Rivista del clero italiano” 4:1973 s. 269—272.
- Greinacher N.: *Das Problem der nichtordinierten Bezugspersonen in katholischen Gemeinden*. W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben*. Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler München-Mainz 1979 s. 236—248.
- Guardini R.: *Beten im Gottesdienst der Gemeinde*. Mainz 1982.
- Hauser Th.: *Das Gruppengespräch in der Gemeinde. Methodik und Modelle*. Limburg 1970.
- Hepp N.: *Gedanken zur Gemeindearbeit*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 283—304.
- Hermann Th.: *Aufbruch zur brüderlichen Gemeinde*. Freiburg 1966.
- Höffner J.: *Die Bedeutung der Pfarrei in dieser Stunde der Kirche*. „Pastoralblatt für die Diözesen Aachen, Berlin, Essen, Köln, Osnabrück” 24:1972 s. 184—200.
- Hostie R.: *La communauté: relation de personnes*. Bruges 1967.
- Innelohinger H.: *Christliche Betriebsgemeinde Vöest/Linz a. d. Donau*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 215—236.
- Judy M. T.: *The Parish Development Process*. New York 1967.
- Kappelari E.: *Studentengemeinde als Modell*. „Lebendige Seelsorge” 18:1967 s. 209—212.
- Kellerhof G., Wessel W.: *Wer mitmacht, erlebt Gemeinde. Modell Dortmund-Scharnhorst*. Limburg 1972.
- Klostermann F.: *Gemeindemodelle und ihr legitimer Ort*. „Diakonia” 12:1981 z. 1 s. 5—28.
- Tenze: *Wie wird unsere Pfarrei eine Gemeinde*. Wein-Freiburg-Basel 1979.

- Kratz M., Schlösser F.: *Gemeinden ohne Priester. Analysen, Anregungen, Modelle*. Limburg 1973.
- Kreuzer C.: *Das Pfarrblatt als gemeindebildende Kraft*. „Communicatio Socialis” 6: 1973 s. 193—212.
- Krucina J.: *Kościół jako wspólnota wspólnot*. „Chrześcijanin w Swiecie” 1977 nr 59—60 s. 57—72.
- Le renouveau communautaire chrétien au Quebec. Expériences recentes*. Montreal 1974.
- Lottman R.: *Vom Glauben der Gemeinde getragen*. B.m.w. 1980.
- Mainberger C.: *Die St. Josephspfarrei im Mainhof*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 57—70.
- Mazzi E.: *Die Gemeinde in Isolotto (Florenz)*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 143—170.
- Meloni V.: *Comunità parrocchiale*. „Catechesi” 40: 1971 nr 1 s. 14—24.
- Mischonneau G.: *Pas de vie chrétienne sans communauté*. Paris 1967.
- Mission de l'Eglise dans le Monde d'aujourd'hui*. „Orientations pastorales” 1962 nr 80 s. 4—21.
- Moltmann J.: *Neuer Lebensstil. Schritte zur Gemeinde*. München 1977.
- Morengo M.: *Comunidades ecclesiales de base y parroquia*. Madrid 1970.
- Morero V., Bianchi E., Pasini G.: *C'è un avvenire per la parrocchia?* B.m.w. 1977.
- Mój Kościół — moja najbliższa wspólnota*. „W Drodze” 1978 nr 5 s. 33—41.
- Müller A.: *Versöhnte Gemeinde*. „Diakonia” 14: 1983 z. 2 s. 75—78.
- Müller J.: *Gemeindekatechese. Perspektiven zu einer pastoralen Konzeption*. Mainz 1976.
- Neundorfer H.: *Kann eine Pfarrei missionarische Pfarrei sein?* „Diakonia” 6: 1975 z. 3 s. 126—131.
- Nordhues P.: *Lebendige Gemeinde — liebende Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 6 s. 374—381.
- Oertel F.: *Neuorientierung in Kirche und Gemeinde*. Limburg 1972.
- Offele W.: *Pathologie der Gemeinde*. W: *Die neue Gemeinde*. W: *Die neue Gemeinde*. Wyd. A. Exeler, Mainz 1967 s. 183—202.
- Pace A.: *La mia parrocchia*. Napoli 1965.
- Pfarrseelsorge — von der Gemeinde mitverantwortet*. *Osterreichische Pastoraltagung 28—30 XII 1976*. Wyd. J. Wiener, H. Erharter, Wien-Freiburg-Basel 1977.
- Popiel M.: *Kształtowanie osobowości kapłana i parafian*. W: *Osobowość duszpasterza*. Praca zbiorowa pod red. J. Majki. Wrocław 1976 s. 255—260.
- Puciłowski J.: *Wrocławska wspólnota św. Marcina*. „Więź” 12: 1969 z. 2—3 s. 198—203.
- Rehm F.: *Das Marler Modell — Bericht eines Prozess*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 265—276.
- Resinger F.: *„Christliche Gemeinde” — Möglichkeiten und Grenzen*. W: *Menschen in der Gesellschaft*. Wyd. F. Resinger, Linz 1983.
- Rombold G.: *Kirchen für die Zukunft bauen*. Wien-Freiburg-Basel 1969.
- Roos L.: *Gemeinde als kirchliche Wirklichkeit*. „Lebendige Seelsorge” 24: 1973 s. 27—37.
- Tenze: *Gemeindestruktur und Gemeindepastoral*. „Lebendiges Zeugnis” 30: 1975 z. 1 s. 50—65.
- Rück W.: *Auf dem Weg zu missionarischen Gemeinden*. „Lebendige Seelsorge” 28: 1977 s. 218—225.

- Tenze: *Gemeindeaufbau durch Gruppen*. „Lebendige Seelsorge“ 27:1976 z. 5 s. 318—324.
- Ruppert R.: *Lebendige Liturgie — ein Lernprozess der ganzen Gemeinde. Überlegungen zur Praxis der liturgischen Erwachsenenbildung*. Frankfurt am M. 1975.
- Schillebeeckx E.: *Zukunft der Gemeinde*. „Sein und Sendung“ 12:1980 nr 2 s. 63—79.
- Schiralli M.: *La comunità missionaria parrocchiale*. Roma 1963.
- Schöpping W.: *Teamwork in der Gemeinde*. Limburg 1971.
- Schulz H. M.: *Damit Kirche lebt. Eine Pfarrei wird zur Gemeinde*. Mainz 1975.
- Schürmann H.: *Gemeinde als Bruderschaft. W: Ursprung und Gestalt*. Wyd. H. Schürmann, Dusseldorf 1970 s. 61—73.
- Selg O.: *Pfarrverband. Ein konstruktives Gemeindemodell*. Regensburg 1974.
- Simonett M.: *Kontakte in der Gemeinde*. „Signum“ 51:1979 nr 1 s. 23—25.
- Smith J.: *An American Theorie of Community*. „The Living Light“ 9:1972 nr 4 s. 46—57.
- Spiegel Y.: *Kooperative und funktionsgegliederte Gemeindebildung*. „Wissenschaft und Praxis in Kirche und Gesellschaft“ 60:1971 s. 162—177.
- Steinmetz F. J.: *Gemeinden und Versammlungen. Tendenzen neuer Gemeinschaftsbildungen in der Kirche*. „Geist und Leben“ 46:1973 s. 217—228.
- Stiefvater A.: *Wir — Gottes Gemeinde*. Köln 1967.
- Sunnus S.: *Bauplatz Gemeinde. Leitung, Pfarrerrolle, Konfirmandenarbeit*. München 1979.
- Tessaroli A.: *La comunità deve essere segno*. „Settimana del clero“ 6—8 II 1970 s. 4.
- Turowicz J.: *Parafia — wspólnotą miłości*. „Tygodnik Powszechny“ 29:1979 nr 40 s. 1—2.
- Van Baaren B., Wess P., Zitta P.: *Pfarre Machtstrasse (Wien)*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 97—122.
- Wanderlinden P.: *L'avenir de l'Eglise passe par les communautés*. „Paroisse et Liturgie“ 53:1972 nr 3 s. 261—267.
- Walendowska M.: *Co integruje parafię. Dyskusja redakcyjna*. „Życie i Myśl“ 25:1975 nr 12 s. 20—40.
- Wallbrecher T., Wiener L.: *Die integrierte Gemeinde München*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 245—264.
- Waltermann R.: *Studentengemeinde als Modell einer neuen Gemeinde? Katholische Studenten-Gemeinde an der Universität Münster*. W: *Neue Gemeindemodelle*. Wyd. N. Hepp, Wien 1971 s. 187—198.
- Wess P.: *Ihr alle seid Geschwister. Gemeinde und Priester*. Mainz 1983.
- Wie wir Gemeinde wurden. Lernerfahrungen und Erneuerungsprozesse in der Volkskirche*. Wyd. N. Mette, München-Mainz 1982.
- Winter A.: *Offene Gemeinde. Aufgabe und Funktion der Gemeinde von morgen und Wege zu ihrer Verwirklichung*. Hildesheim 1972.
- Witkowski W.: *Rola homilii mszalnej w budowie parafialnej wspólnoty*. „Homo Dei“ 38:1969 z. 1 s. 37—43.
- Wójcik S.: *Wokół odnowy wspólnoty parafialnej*. „Homo Dei“ 42:1973 z. 1 s. 1—6.
- Zauner W.: *Prinzip Gemeinde?* „Diakonia“ 10:1980 s. 361—364.
- Zerfass R.: *Die Einbildung der Sakramentenkatechese in dem Gemeindeaufbau*. W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben*. Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler, München-Mainz 1979 s. 280—293.

- Tenze: *Gemeindebildung in der Diaspora*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 5 s. 351—355.
- Zulehner P. M.: *Religion nach Wahl*. Wien-Freiburg-Basel 1974 s. 76—126.

3. Substruktury parafialne

- Arnaboldi P., De Maria T., Martini B.: *I consigli pastorali diocesani e i consigli parrocchiali alla luce di una pastorale organico-dinamica*. Varese 1970.
- Balter L.: *Zgromadzenie liturgiczne matych wspólnot*. W: *Powołanie człowieka*. W służbie Ludowi Bożemu. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. T. 6. Poznań-Warszawa 1983 s. 479—493.
- Barbé D.: *Domani, le comunità di base*. Milano 1971.
- Bareła S.: *Vita communis*. „Concilium” 1969 nr 1—5 s. 197—203.
- Bartelli L.: *Il diaconato permanente nel Concilio Vaticano II*. Vicenza 1974.
- Boff L.: *Eglise en genèse. Les communautés de base reinventent l'Eglise*. Paris 1978.
- Bolzon O.: *Per una spiritualità di vita comunitaria nel clero diocesano*. „Orientamenti pastorali” 16: 1968 nr 4 s. 225—235.
- Bonicelli C., Riboni A.: *Assemblea e consiglio pastorale parrocchiale*. Roma 1970.
- Boonen Ph.: *Kollegialität in der diözesanen Teilkirche*. „Lebendige Seelsorge” 19: 1968 s. 177—184.
- Born G.: *Pfarrgemeinderat. Tips für die Praxis*. Frankfurt 1978.
- Calvi A.: *Notte sui consigli parrocchiali*. „Orientamenti pastorali” 16: 1968 s. 629—639.
- Cingolani G.: *L'Assemblea e la sua partecipazione al sacrificio eucaristico*. Roma 1970.
- Consiglio pastorale parrocchiale*. „La rivista del clero italiano” 50: 1969 nr 11 s. 637—651.
- Contributi per una riflessione sul Consiglio parrocchiale*. Bergamo 1969.
- Crivelli I.: *I consigli pastorali parrocchiali*. „La rivista del clero italiano” 50: 1969 nr 11 s. 637—645.
- De Mortimrey M. C.: *Parents et Paroisses*. „Lumen Vitae” 26: 1972 nr 3 s. 429—444.
- Defois G.: *Structures de dialogue, participation et coresponsabilité dans l'Eglise actuelle*. „Etudes” 1971 nr 1 s. 101—115.
- Delanaye P.: *A propos des conseils paroissiaux*. „Orientations pastorales” 1969 nr 12 s. 269—280.
- Della Torre L.: *Il prete nei piccoli gruppi e nelle comunità*. „Rivista di pastorale liturgica” 1971 nr 5 s. 480—487.
- Der Pfarrgemeinderat. Struktur, Spiritualität, Funktion, Organisation*. Wyd. W. Zauner. Wien-Freiburg-Basel 1972.
- Diaçre A.: *Le conseil paroissial*. „Orientations pastorales” 1972 nr 12 s. 325—338.
- Downes T.: *An approach to Parish Councils*. „The Furrow” 1969 nr 5 s. 249—256.
- Duchemin A.: *Les équipes sacerdotales*. „Prêtres diocésains” 1962 nr 100 s. 288—294.
- Emeis D.: *Gruppen als Mitträger der Gemeinde*. „Diakonia” 7: 1976 z. 1 s. 20—30.
- Erneuerung der Seelsorgestrukturen*. „Herderkorrespondenz” 7: 1966 s. 300—361.

Exeler A.: *Situation und Aufgabe der Gemeinde und des Pfarrgemeinderates heute*. „Pastoralblatt für die Diözesen Aachen, Berlin, Essen, Köln, Osnabrück” 1982 nr 11 s. 11—14.

Fagliolo V.: *Che cosa é un Consiglio pastorale?* „L'Osservatore della domenica” 1970 nr 4 s. 2—3.

Fallico A.: *Gruppi, associazioni, movimenti e parrocchia*. „Orientamenti pastorali” 27: 1979 nr 11—12 s. 3—6.

Tenże: *Gruppi e parrocchia: quale rapporto*. Roma 1981.

Floristan C.: *Crisis de la parroquia y comunidades de base*. „Phase” 1969 nr 52 s. 333—362.

Tenże: *L'assemblée et ses implications pastorales*. „Concilium” 1966 nr 2 s. 33—45.

Forycki R.: *Duszpasterstwo matych wspólnot*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. T. 6. Poznań-Warszawa 1983 s. 465—478.

Gartmann M.: *Pastoralreferenten — Assistenten in der Gemeinde-pastoral*. „Diakonia” 7: 1976 z. 1 s. 52—55.

Gintoft E.: *I consigli parrocchiali possono essere efficaci?* „Cristo al mondo” 1969 s. 125—134.

Giraudea Ch.: *La paroisse et les petits groupes*. „Prêtres diocésains” 1970 nr 1 s. 21—27.

Grasso D.: *I Consigli pastorali in Italia*. „La Civiltà Cattolica” 1970 nr 2870 s. 121—133.

Greinacher N.: *Ändern sich die Strukturen der Seelsorge?* „Christliche Kunstblätter” 1968 s. 6—11.

Tenże: *Rodzina w parafii*. „Novum” 22: 1980 z. 8 s. 119—124.

Groupe d'Etudes Pastorales. *Le conseil paroissial: une forme de participation*. Malines-Bruxelles 1968 s. 36—37.

Gruppi e parrocchia. Quale rapporto? Dagli Atti dell' VIII convegno „Gruppi e comunità ecclesiali di base”. Mascalucia 30 IV—3 V 1981. Roma 1981.

Hengsbach F.: *Satzung des Pfarrgemeinderates*. „Kirchliches Amtsblatt für das Bistum Essen” 1967 nr 10 s. 199—200.

Tenże: *Wahlordnung für die Mitglieder des Pfarrgemeinderates*. „Kirchliches Amtsblatt für das Bistum Essen” 1967 nr 10 s. 200—203.

Il consiglio parrocchiale in rapporto con l'assemblea di tutti i parrocchiani e con i loro problemi di vita. „Block Notes” 13: 1969 s. 8—12.

Il consiglio pastorale. Dalla parrocchia alle diocesi. Dagli Atti della XIX Settimana Nazionale di Aggiornamento Pastorale. Roma 1969.

Jaspar R.: *Équipes sacerdotales*. „Orientamenti pastorali” 11: 1963 nr 91 s. 42—51; 1964 nr 98 s. 17—28.

Jawdokimow P.: *Kościół domowy*. „Znak” 30: 1978 nr 289—290 s. 845—865.

Joannes V.: *Gruppi spontanei ed Eucaristia*. „Rivista di pastorale liturgica” 40: 1970 nr 3 s. 250—263.

Kamiński R.: *Parafialna Rada Duszpasterska w Austrii w świetle badań socjologicznych*. „Collectanea Theologica” 52: 1982 f. 3 s. 127—137.

Tenże: *Powołanie i funkcjonowanie Parafialnej Rady Duszpasterskiej*. „Ateneum Kapłańskie” 70: 1977 nr 412 s. 278—293.

Tenże: *Rady duszpasterskie we Włoszech znakiem odnowy eklezjalnej*. „Chrześcijanin w Świecie” 1978 nr 66 s. 82—94.

Tenże: *Wspólnotowość życia prezbiterium parafialnego*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. Poznań-Warszawa 1983 s. 678—688.

Karsznia N.: *Rady duszpasterskie w archidiecezji krakowskiej*. „Chrześcijanin w Świecie” 11: 1979 nr 7 s. 48—58.

Kleiner R. J.: *Basismgemeinden in der Kirche. Wie sie arbeiten — wie sie wirken*. Graz-Wien-Köln 1976.

- Krösbacher F.: *L'Eucharistie à la maison*. „Christus” 1969 nr 58 s. 258—266.
- Lannoye C.: *L'idée des conseils paroissiaux*. „Collectanea Mechliniensia” 47:1962 s. 55—59.
- Lederer J.: *Neue Synodal-Struktur in Bistum und Pfarrei*. „Klerusblätter” 1970 nr 50 s. 77—82.
- Lhoir J.: *Une paroisse sans „curé”: réflexions après quatre ans d'expérience*. „Paroisse et Liturgie” 55:1974 nr 5 s. 416—423.
- Liss B.: *Pfarrgemeinderat — was ist das?* Wien 1972.
- Lodi E.: *Chiesa locale come fenomeno di gruppo*. „Rivista di Pastorale Liturgica” 1971 nr 5 s. 461—473.
- Tenze: *Il gruppo liturgico parrocchiale. Proposte ad e perienze*. „Rivista di Pastorale Liturgica” 42:1970 nr 5 s. 447—456.
- Lyons B.: *Parish Councils. Renewing the Christian Community*. B.M.W. 1967.
- Massion J.: *Le travail en équipe*. „Revue du Clergé Africain” 1967 nr 22 s. 188—198.
- Mazzoleni A.: *L'assemblea parrocchiale segno di comunione e espressione della partecipazione ecclesiale*. „Presenza pastorale” 40:1970 nr 7 s. 507—522.
- Tenze: *Le strutture comunitarie della nuova parrocchia*. Roma 1973.
- Medica G. M.: *Il parroco e la parrocchia nella luce del Concilio*. „Catechesi” 35:1966 nr 3 s. 3—30.
- Menighetti R.: *Dall'associazionismo alla comunità*. „Rivista di pastorale liturgica” 43:1971 nr 5 s. 461—473.
- Morel S. L.: *Quelques réflexions à propos des „petites communautés”*. „Parole et Mission” 1969 nr 47 s. 548—561.
- Morengo M.: *Comunidades ecclesiales de base y parroquia*. Madrid 1970.
- Oertel F.: *Pfarrgemeinderat ernstgenommen. Erfahrungen und Konsequenzen*. Limburg 1970.
- Oggioni C.: *Riflessioni sul problema dei consigli pastorali*. „Ambrosius” 1970 nr 4 s. 208—214.
- Paroisse et conseils paroissiaux. „Collectanea Mechliniensia” 1967 s. 228—234.
- Parrocchia e associazioni comunitarie: una contesa?* „Il Regno attualità” 1966 nr 2 s. 56—64.
- Parzyszek Cz.: *Wytyczne w sprawie Parafialnych Rad Duszpasterskich*. „Collectanea Theologica” 47:1977 z. 1 s. 159—163.
- Pfarrgemeinderat*. Wyd. W. Zauner. Wien 1972.
- Potocki A.: *Rodzina a parafia*. „Chrześcijanin w Świecie” 12:1980 nr 7—8 s. 37—49.
- Power B.: *Raport on Parish Councils*. „The furrow” 1970 nr 8 s. 482—498.
- Principi e direttive per la formazione e l'attività del Consiglio pastorale parrocchiale*. „Orientamenti pastorali” 20:1972 nr 4—5 s. 93—97.
- Principi e metodi per l'attuazione dei consigli parrocchiali*. „Block Notes” 1968 nr 12 s. 10—19.
- Rybczyk J.: *Przemiany strukturalne w kanonicznej organizacji parafii*. W: *Dei Virtus*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny, Wrocław 1974 s. 63—80.
- Sanchez S. M.: *La vita commune del clero diocesano*. Madrid 1966.
- Scabini P.: *Famiglia „Chiesa domestica” soggetto di partecipazione e comunione nella parrocchia*. W: *Parrocchia e famiglie*. Dagli Atti della XXX Settimana Nazionale di Aggiornamento Pastorale. Napoli-Roma 1980 s. 97—112.
- Schlösser F.: *Testfall Pfarrgemeinderat*. München-Mainz 1969.

- Schmied G.: *Pfarrgemeinderat und Kommunikation*. München-Freiburg-Mainz 1974.
- Schmitt K. H.: *Der Pfarrgemeinderat auf dem Wege*. „Pastoralblatt für die Diözesen Aachen, Berlin, Essen, Köln, Osnabrück” 1982 nr 11 s. 14—17.
- Schroer H.: *Der Pfarrgemeinderat als gesamtkirchliche Aufgabe*. Wyd. 3. Essen 1971.
- Schwermer J.: *Die Gruppenstruktur der Kirchengemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 23: 1972 s. 141—145.
- Sobański R.: *Uwagi o strukturze parafialnych rad duszpasterskich*. „Ateneum Kapłańskie” 65: 1973 nr 383 s. 133—141.
- Sobczyk W.: *Nowe struktury duszpasterskie we współczesnym Kościele*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1: 1973 s. 147—156.
- Sokołowski W.: *Rady duszpasterskie w świetle dokumentów Kościoła*. „Życie i Myśl” 25: 1975 z. 6 s. 13—20.
- Szanca J.: *Kancelaria parafialna — domem duszpasterskim*. „Homo Dei” 49: 1980 z. 1 s. 25—32.
- Telch P.: *Il prete nel piccolo gruppo per l'edificazione della Chiesa*. „Presbiteri” 1970 nr 7 s. 556—562.
- Tesarolo A.: *E questo la stagione dei consigli parrocchiali*. „Settimana del clero” 1968 nr 47 s. 1—2.
- Tenże: *I consigli parrocchiali*. Bologna 1969.
- Tenże: *Suggerimenti per un Consiglio parrocchiale efficiente*. „Rivista di pastorale liturgica” 42: 1970 nr 41 s. 278—286.
- Tisot R.: *Vita comune del clero*. „Presbiteri” 1970 nr 10 s. 759—771.
- Torizer J.: *Grundsätzliche Erwägungen zum Thema Pfarre und Filialgemeinde*. „Der Seelsorge” 35: 1965 s. 185—190.
- Tröndle D. R.: *Familie und Gemeinde. Familienarbeit im Pfarrgemeinderat*. Regensburg 1973.
- Urresti S.: *Communion sacerdotal y presbiterio*. „Surge” 1965 nr 23 s. 100—113.
- Useros M.: *Cristianos en comunidad*. Salamanca 1970.
- Vela J. A.: *Las comunidades de base y una Iglesia nueva*. Buenos Aires 1968.
- Weron E.: *Dokument o radach duszpasterskich*. „Collectanea Theologica” 44: 1974 f. 3 s. 135—139.
- Tenże: *Parafialne rady duszpasterskie*. „Tygodnik Powszechny” 31: 1977 nr 13 s. 3.
- Wójtowicz S.: *Posoborowa koncepcja rady duszpasterskiej w parafii*. „Homo Dei” 49: 1980 z. 3 s. 199—205.

4. Funkcje parafii

- Arbeiterpastoral in der Pfarre*. Österreichische Pastoraltagung 28.—30. XII 1979. Wyd. J. Wiener, H. Erharder. Wien 1979.
- Amadei G.: *Liturgia dei piccoli gruppi e liturgia della comunità parrocchiale*. „Orientamenti pastorali” 18: 1970 nr 7 s. 606—611.
- Ancion J.: *La pastorale du baptême dans une paroisse ouvrière*. „La foi et le temps” 1968 s. 387—393.
- Baldin R., Cavallon G., Stefanoni L.: *Parrocchia de evangelizzare*. Bologna 1977.
- Bausch H.: *Neue Gemeinde — wachsende Gemeinde. Erfahrungen und Anregungen, Gruppendynamik und Liturgie*. Luzern 1974.
- Bijlsma R.: *Die Taufe in Familie und Gemeinde*. München 1962.

- Bormann P.: *Degenhardt H. L.: Liturgie in der Gemeinde*. Paderborn 1965.
- Buck J.: *Gottesdienst — Aufgabe der Gemeinde*. Regensburg 1976.
- Caritas und Diakonie. Handreichung für den pastoralen Dienst*. Wyd. Konferenz der deutschsprachigen Pastoraltheologen. Mainz 1974.
- Caritative Diakonie der Kirche*. Wyd. R. Völk. B.m.w. 1976.
- Cywiński B.: *Myśli o polskim duszpasterstwie*. „Znak” 23:1971 nr 204 s. 689—732.
- Das Recht der Gemeinde auf Eucharistie*. Wyd. SOG der Diözese Speyer. Trier 1978.
- De Martimprey M. C.: *Parents et Paroisses*. „Lumen Vitae” 1972 nr 3 s. 429—444.
- Denis J.: *Liturgie et communauté*. „Questions liturgique” 1979 nr 3 s. 103—121.
- Dreher B.: *Katechese — Gemeinde*. Graz-Wien-Köln 1970.
- Emig G.: *Sozialstation und Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27:1976 z. 6 s. 421—423.
- Eucharistie. Vorbereitung durch die Gemeinde*. Wyd. Bischöfliches Ordinariat Würzburg. Würzburg 1972.
- Fährmann W.: *Gemeinde mit Herz. Feste, Veranstaltungen, Aktionen*. Würzburg 1974.
- Fede e religione nella comunità parrocchiale oggi. Congresso Nazionale della Pastorale*. 21—25 IX 1970. „Catechesi” 40:1971 nr 2 s. 55—58.
- Friedberger W.: *Landpastoral. Hilfen zur Neuorientierung*. München 1982.
- Tenze: *Pastoral mit Distanzierten*. München 1981.
- Gauly H.: *Pastoraltheologische Bemerkungen zu einer Seelsorgeplanung in der Ortskirche*. W: *Ortskirche, Weltkirche*. Wyd. H. Fleckenstein. Würzburg 1973 s. 630—642.
- Gemeinde vor Gott. Anregungen zur Neugestaltung des Gottesdienstes*. München 1971.
- Gottesdienst am Ort*. Wyd. E. Seidel, W. Boscheunen. Essen 1973.
- Grasso D.: *Evangelizzazione e testimonianza della comunità*. W: *Evangelizzazione e sacramenti*. Praca zbiorowa. Napoli 1973 s. 124—133.
- Tenze: *La predicazione alla comunità cristiana*. Roma 1968.
- Hatt V.: *Turning the Parish into a Christian Community*. „The Living Light” 10:1973 nr 4 s. 503—521.
- Hösslinger N. W.: *Die Eucharistiefeier im Leben der Gemeinde*. W: Th. Maas-Ewerd, K. Richter. *Gemeinde im Herrenmahl*. Freiburg 1976 s. 51—60.
- Hucke H., Rennings H.: *Die gottesdienstlichen Versammlungen der Gemeinde*. Mainz 1973.
- Jandziszek K.: *Świeccy w parafii*. „Collectanea Theologica”. 45:1975 z. 3 s. 128—133.
- Jóźwiak F.: *Postuga (diakonia) w parafii*. „Ateneum Kapłańskie” 71:1978 nr 415 s. 321—324.
- Kamiński R.: *Ewangelizacja w parafii*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 4:1976 s. 107—122.
- Kelteyer A.: *Katechese in der Gemeinde. Ein Werkbuch*. Frankfurt 1974.
- Kirschgässner A.: *Der Mensch im Gottesdienst*. München 1966.
- Kostka W.: *Parafia — centrum katechetycznego przepowiadania*. „Katecheta” 12:1968 z. 3 a. 116—121.
- Koszorz A.: *Formacja misyjna w parafii*. „Ateneum Kapłańskie” 61:1969 nr 365 s. 101—109.

- Krucina J.: *Dialog w parafialnym urzeczywistnianiu Kościoła*. „Wrocławskie Studia Teologiczne. Colloquium Salutis” 6:1974 s. 201—222.
- Tenże: *Podstawowe funkcje parafii*. W: *Dei Virtus*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974 s. 31—43.
- Tenże: *W poszukiwaniu elementów duszpasterstwa integralnego*. „Wrocławskie Studia Teologiczne. Colloquium Salutis” 2:1970 s. 197—210.
- Kupka J.: *Dzień Pański w parafii*. „Communio” 2:1982 z. 3 s. 51—78.
- Lehmann K.: *Caritas der Gemeinde*. W: *Caritative Diakonia der Kirche*. Wyd. R. Völkl. B.m.w. 1976 s. 38—56.
- Liturgie in der Gemeinde*. Wyd. P. Bormann. Padeborn 1964.
- Liturgie und Gemeinde. Weihnachts-Seelsorgegertagung 28—30. Dezember 1965*. Wyd. E. Hesse, E. Erhardter. Wien 1966.
- Liturgie und Gesellschaft*. Wyd. B. Meyer. Innsbruck-Wien-München 1970.
- Ludwig H.: *Überlegungen zur Notwendigkeit einer Caritas der Gemeinde in der gegenwärtigen Gesellschaft*. „Legendige Seelsorge” 27:1976 z. 6 s. 389—393.
- Maas-Ewerd Th.: *Die Eucharistiefeyer am Sonntag als Husdruck der Communio*. „Lebendige Seelsorge” 31:1980 s. 110—116.
- Tenże: *Liturgie und Pfarrei*. Paderborn 1969.
- Maas-Ewerd Th., Richter K.: *Gemeinde im Herrenmahl*. Einsiedeln-Freiburg/Br. 1976 s. 51—80.
- Majcher E.: *Współdział rodziców w katechizacji parafialnej*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. T. 6. Poznań-Warszawa 1983 s. 437—451.
- Majka J.: *Perspektywy duszpasterstwa parafialnego*. W: *Dei Virtus*. Praca zbiorowa pod red. J. Kruciny. Wrocław 1974 s. 89—108.
- Manfredini E.: *La parrocchia comunità evangelizzatrice*. „Orientamenti pastorali” 17:1969 nr 6 s. 601—610.
- Tenże: *Per una pastorale rinnovata della parrocchia*. „Studi pastorali” 1969 nr 1 s. 43—67.
- Mauderscheid M.: *Caritas der Gemeinde und Caritasverband. Thesen und Reflexionen zur Gemeindeorientierung der Caritasverbandsarbeit*. „Lebendige Seelsorge” 27:1976 z. 6 s. 393—401.
- Mayer J. E.: *Systematische Hausbesuche in der Grossstadt*. „Der Seelsorger” 37:1967 s. 185—190.
- Mazzoleni A.: *Il parroco educatore della coscienza nella sua comunità*. „Presbiteri” 1973 nr 8 s. 616—632.
- Tenże: *L'evangelizzazione nella comunità parrocchiale*. Roma 1975.
- Meyer H. B.: *Sakramentale Lebensvollzüge im Aufbau der Gemeinde*. W: *Liturgie der Gemeinde*. Wyd. E. Hesse, H. Erhardter. Wien 1966 s. 163—180.
- Miastowski H.: *Duszpasterz w kancelarii parafialnej*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. Poznań-Warszawa 1983 s. 411—421.
- Millenbrink E.: *Gesprächs elsorge in der Pfarrgemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 26:1975 s. 189—191.
- Möhler W.: *Handlungsfelder den Gemeinde*. W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben*. Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler. München-Mainz 1979 s. 249—256.
- Müller A.: *Die spezifischen Lebensfunktionen der Pfarrei*. W: *Handbuch der Pastoraltheologie*. Wyd. F. X. Arnold, F. Klostermann, K. Rahner. T. 3. Freiburg-Basel-Wien 1968 s. 139—164.
- Müller J., Rück W.: *Taufgespräche in der Gemeinde als personale Chance*. „Lebendige Seelsorge” 23:1972 s. 248—251.

- Netzer J.: *Das Taufgespräch in der Gemeinde*. Freiburg-Basel-Wien 1976.
- Öffentlichkeitsarbeit der Pfarrgemeinde. System — Methode — Praxis. Wyd. Österreichisches Pastoralinstitut, Wien 1973.
- Pabiasz W.: *Zadania i trudności duszpasterskie Kościoła w Polsce*. „Homo Dei” 42: 1973 z. 2 s. 85—94.
- Piwoński W.: *Próby rekonstrukcji wspólnoty parafialnej*. „Znak” 21: 1969 nr 184 s. 1305—1320.
- Rak R.: *Niedziela i święto*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 28: 1981 z. 6 s. 89—103.
- Tenże: *Wychowanie eucharystyczne w Diecezji Katowickiej (1922—1972)*. Lublin 1974.
- Reichmann M.: *Caritashelfergruppenarbeit in der Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 s. 408—412.
- Reifenberg H.: *Gottesdienst als Feld, auf dem sich Gemeinde ereignet*. „Lebendige Seelsorge” 24: 1973 s. 87—91.
- Richter K.: *Was bedeutet die Liturgie für mein Leben. Zu Fragen aus der Gemeinde von heute*. Freiburg-Basel-Wien 1983.
- Tenże: *Was ich von der Messe wissen wollte. Zu Fragen aus der Gemeinde von heute*. Freiburg-Basel-Wien 1972.
- Ruppert R.: *Lebendige Liturgie — ein Lernprozess der ganzen Gemeinde*. Frankfurt am M. 1975.
- Schmitt E.: *Caritas der Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 6 s. 402—408.
- Ślęzak G.: *Współodpowiedzialność świeckich za Kościół, diecezję i parafię*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 8: 1980 s. 205—212.
- Stollberg D.: *Seelsorge durch die Gruppe*. Göttingen 1971.
- Tewes E.: *Diakonie der Gemeinde*. W: *Koinonia. Kirche und Brüderlichkeit. Weihnachtsseelsorgetagung 27—29. Dezember 1967*. Wyd. E. Hesse, H. Erharter. Wien 1968 s. 121—135.
- Tomczyk Cz.: *Parafia — Ludem Bożym*. „Częstochowskie Studia Teologiczne” 8: 1980 s. 223—227.
- Uihlein H.: *Behinderte in der Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 6 s. 424—427.
- Volk J.: *Erfahrungen mit der Gemeindeanalyse als Ansatzpunkt für Planung und Neuorientierung der Pastoral*. „Lebendige Seelsorge” 27: 1976 z. 5 s. 332—339.
- Völkl R.: *Caritative Diakonia — nicht Liebhaberei von Gruppen, sondern Grundfunktion der Gemeinde*. „Lebendige Seelsorge” 24: 1973 s. 91—96.
- Weber D.: *Versammelte Gemeinde*. Hagen 1975.
- Wójtowicz S.: *Problem wychowania w łączności z parafią*. „Homo Dei” 31: 1962 z. 4 s. 333—343.
- Zielasko R.: *Parafialne duszpasterstwo liturgiczne*. „Homo Dei” 36: 1967 z. 1 s. 33—38.

5. Organizacja i kierowanie parafią

- Brian M.: *La paroisse dans l'organisation financière de l'Eglise*. „Lumière et vie” 25: 1975 nr 123 s. 37—51.
- Daiber K. F.: *Kirchenleitung und Kirchenplanung*. W: *Praktische Theologie heute*. Wyd. F. Klostermann, R. Zerfass. München-Mainz 1974 s. 539—553.
- Tenże: *Leitung in der Ortsgemeinde*. W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben*. Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler. München-Mainz 1979 s. 180—197.

- Ducos M.: *Pour un apostolat organisé. Interrogations et perspectives.* Paris 1963.
- Failing W. E.: *Kooperation als Leitmodell. Krise und Struktur-erneuerung des Gemeindepfarramtes.* Barlin-München 1970.
- Feilzer H.: *Erstellung eines Pastoralplanes für die Gemeinde.* „Diakonia“ 6: 1975 s. 120—126.
- Friedberger W.: *Pastorale Planung. Handreichung zur Planung der Seelsorge in der Pfarrei.* Würzburg 1976.
- Friemel F.: *Zum Problem der Leitungstätigkeit in der Pfarrei oder der Pfarrer als „Chef“.* W: *Dienst der Vermittlung. Festschrift zum 25-jährigen Bestehen des philosophisch-theologischen Studiums im Priesterseminar Erfurt.* Leipzig 1977 s. 599—619.
- Goddijn W. H.: *Kirche als Institution.* Mainz 1963 s. 146—165.
- Greinacher N.: *Leistungsprobleme der Gemeinde.* W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben.* Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler, München-Mainz 1979 s. 111—179.
- Heinemann H.: *Diakon als Leiter einer Gemeinde?* W: *Der Diakon.* Wyd. J. G. Plöger, H. J. Weber. Wien-Basel-Freiburg 1980.
- Honsel B.: *Der Dienst des Priesters in der Pfarrei. Erfahrungen und Überlegungen einer Gemeinde.* W: *Gemeindepraxis. Analysen und Aufgaben.* Wyd. N. Greinacher, N. Mette, W. Möhler. München-Mainz 1979 s. 198—211.
- Hornef J.: *Der Diakon in der Pfarrei.* „Klerusblatt“ 47: 1967 s. 54—58.
- Hunold E., Schuckart A.: *Pfarrer und Pfarrgemeinderat — gegeneinander oder miteinander? Gedanken zur Rolle des Gemeindeleiters.* „Lebendige Zeugnis“ 33: 1978 z. 4 s. 45—57.
- Inhoffen P.: *Die Kommunikation zwischen Gemeinde und Kirchenleitung.* „Lebedinge Seelsorge“ 24: 1973 s. 96—99.
- Jonaczyk Z.: *O nowy styl kierowania parafią.* „Poznańskie Studia Teologiczne“ 2: 1978 s. 111—120.
- Klostermann F.: *Gibt es noch Pfarrer? Überlegungen zur Amovabilität der Pfarrer.* „Der Seelsorger“ 37: 1967 s. 249—257.
- Majka J.: *Współdziałanie i odpowiedzialność w duszpasterstwie.* „Homo Dei“ 36: 1967 z. 4 s. 231—238.
- Makowski T.: *Potrzeba dowartościowania pastoralnej pozycji wikariuszów.* „Homo Dei“ 38: 1969 z. 2 s. 156—163.
- Marhold W.: *Der Pfarrer in der Sicht der Kirchenmitglieder.* „Wissenschaft und Praxis in Kirche und Gesellschaft“ 64: 1975 H. 4 s. 168—181.
- Manesso G.: *Collaborazione fra preti in parrocchia.* „Orientamenti pastorali“ 16: 1968 nr 3 s. 267—281.
- Mariański J.: *Kapłan jako kierownik wspólnoty parafialnej.* W: *Osobowość kapłańska.* Praca zbiorowa pod red. J. Majki. Wrocław 1976 s. 215—254.
- Tenże: *Style kierowania parafią.* „Ateneum Kapłańskie“ 66: 1974 s. 285—299.
- Mazzoleni A.: *La conduzione collegiale della parrocchia; il consiglio parrocchiale.* „Orientamenti pastorali“ 23: 1975 nr 4—5 s. 13—34.
- Milet G.: *Theories modernes de l'organisation et structures ecclesiales.* Paris 1967 (mps).
- Müller A.: *Die Leitung der Pfarrgemeinde.* W: *Handbuch der Pastoraltheologie.* Wyd. F. X. Arnold, F. Klostermann, K. Rahner. T. 3. Freiburg 1972 s. 165—204.
- Müller R., Hänggi A.: *Der Bischof zwischen Papst und Pfarrer.* „Diakonia“ 7: 1976 s. 174—182.
- Rahner K.: *Pastorale Dienste und Gemeindeleitung.* „Stimmen der Zeit“ 185: 1977 s. 733—743.

Schwermer J.: *Pfarrkartei und Seelsorge*. „Sein und Sendung” 1969 nr 1 s. 167—172.

Winter U.: *Gemeindeleitung in der Volkskirche*. Berlin 1977.

Wojdat T.: *Organizacja pracy duszpasterskiej w parafii*. W: *Powołanie człowieka. W służbie Ludowi Bożemu*. Praca zbiorowa pod red. B. Bejze. T. 6. Poznań-Warszawa 1979 s. 399—410.

Wójtowicz S.: *Autorytet i kolegalność w parafii*. „Homo Dei” 49: 1980 z. 1 s. 18—24.

ks. Ryszard Kamiński, Lublin.